

Лук'яненко О.В. Підсумки роботи XX з'їзду КПРС: реакція членів парторганізації Полтавського педінституту / Олександр Вікторович Лук'яненко // Materialy IV mezinarodni vedecko-prakticka konference "Veda: teorie a praxe – 2008" – Dil 9. Historie. Politicke vedy. Administrativa. – Praha: Publishing house "Education and science" s.r.o. – С.18-21.

Лук'яненко Олександр Вікторович,

Підсумки роботи XX з'їзду КПРС: реакція членів парторганізації Полтавського педінституту

Висвітлюючи реакцію інтелігенції Полтави на хід виконання рішень XX з'їзду Компартії СРСР, варто звернутися до огляду обласної періодики, де, як в дзеркалі, відбилися картини тодішніх реалій. Аналіз обласної періодики 1956 року дав доволі не дивні результати. Населення поступово цілеспрямовано втягували у «війну» із культ особи. Бідність, обмеженість інформації, що з'являлася того часу у пресі, зумовив перетворення всесоюзної кампанії по десталінізації суспільств у звичайну критику особи «вождя народів». Як виявилось, цьому питанню приділяється навіть більше уваги, ніж вирішенню суто виробничих питань. Професійні збори часто плавно переростали у лекцію з критики особи Сталіна. Так, директор середньої школи №27 Толстоногова, доповідаючи з питання налагодження політехнічного навчання, зв'язків школи з виробництвом, не змогла оминати особливих завдань учителя «у ліквідації наслідків культу особи» [1]. Уявлення про це були до примітивізму обмежені, тому вичікувати із подальшим ознайомленням населення з лінією партії було неможливо.

Посилення інтересу до рішень XX з'їзду зрештою змусило партійне керівництво ПДП провести відкриті партзбори 28 березня 1956 року. У роботі зборів узяли участь 584 чоловіки, серед яких 60 членів КПРС, 4 кандидати в члени партії та 520 позапартійних. Для презентабельності та, очевидно, для слідкування за «правильним» розвитком подій у Президію поряд із педагогічними працівниками був запрошений секретар міськкому КПУ А.Г. Селіщев. Він, як делегат XX з'їзду КПРС, зачитав доповідь «Підсумки роботи XX з'їзду КПРС і завдання партійної організації інституту». Інших питань у

порядку денному не зазначалося [2]. Тексту стенограми виступу не збереглося, а тому можемо лише робити припущення, що було озвучене секретарем міськкому КПУ перед численною аудиторією, а що залишилося поза увагою доповідача. Згідно з протоколом засідання в обговоренні доповіді взяла участь 31 особа. Однак, виокремити якусь єдність реакції – чи то різке засудження, чи загальну згоду – не є можливим. Виступи стосувалися безлічі відсторонених питань, і лише 12% (4 виступи) з них безпосередньо стосувалися результатів роботи ХХ з'їзду.

Так, завідувач кафедри марксизму-ленінізму Д.В. Степанов у своїй промові, як істинний партробітник, жодного разу не перейшов до критики партійних дій, наголошуючи на гарячому схваленні рішень з'їзду. Виступаючи одразу після основного доповідача, він вирішив зосередити увагу присутніх на професійних завданнях. Очевидно, це було зроблене навмисне, щоб призупинити наростання суспільного інтересу до боротьби з культом особи. Так, він зазначав: «Перед нашим колективом стоять великі завдання ... в справі виховання кадрів для радянської школи, кадрів, які були б на висоті завдань, поставлених з'їздом, здатних передати знання учням, кадрів, які змогли б виховувати молоде покоління в дусі високих принципів комуністичної моралі, беззавітної відданості справі комунізму» [2]. Скажемо відверто, переорієнтація від боротьби з культом особи до боротьби за високі професійні показники була вдалою. Всі інші доповідачі після Степанова більш охоче зупинялися на питаннях студентської практики, грамотності студентів, їхньої педагогічної майстерності тощо [3].

Першим порушити гостру тему дозволив собі директор інституту М.В. Семиволос. Його виступ – короткий по суті – дозволяє зробити певні припущення стосовно реакції на початок «відлиги» у відносинах керівників та підлеглих. Скоріш за все, мали місце факти свідомого бойкоту певних розпоряджень адміністрації ВНЗ, вимоги перегляду організації управління навчальним закладом. У словах самого Семиволоса ще присутнє властиве сталінській добі безособове звертання до тих, кого всі мають знати апріорі за

їхні вчинки, що лише нагнітало психологічну атмосферу. Таке використання гри на колективному страхі мало б слугувати зміцненню авторитету лідера і перетворенню людей на слухняний натовп. Можемо зробити припущення, що це були спроби вірного комуністичній ідеї М.Семиволоса зберегти за собою всі важелі впливу. З його ж слів на зборах видно, що з початком боротьби з культом особи «трон» під єдиновладним начальником освітнього закладу захитався: «Дехто у нашому інституті невірно розуміє питання про боротьбу з культом особи і ігнорує єдиноначальність, вважає, що директор не може видавати і підписувати накази...» [4].

Як помітно з аналізу подальших зборів партійної організації ПДПУ, політика «рубання з плеча» була притаманна лише молодим співробітникам інституту. Саме вони пропонували вдатися до найбільш радикальних заходів по поглибленню колективності в управлінні навчальним закладом. Натомість «старше» покоління комуністів (до нього належав і директор інституту) трималося поміркованого шляху. Це викликало дисонанс у діяльності парторганізації ВНЗ, і часто призводило до загострення протиріч між колегами. Молодь поспішала зробити все й одразу, позбавивши повноважень одноосібних керманців та розпочавши розбудову колективного апарату управління. Однак, обласна преса у подоланні пережитків, пов'язаних з культом особи, наставляла: «Партія вчить, що при проведенні цієї великої і складної роботи не можна допустити шарахань і поспішності. Невірним було б уявляти, що досить вжити деяких адміністративних заходів і з культом особи буде покінчено назавжди» [5, С.3]. Хоча саме адміністративні заходи тиску на певних співробітників і пропагувалися секретарем парторганізації педінституту М.Різуном як найбільш дієві у боротьбі з їхнім «неправильним» розумінням викорінення явища культу особи [6].

Вважаємо, описані збори було організовано з метою знизити рівень занепокоєності підігрітого рішеннями ХХ з'їзду колективу вузу. Це видно як з характерів виступів учасників зборів (лаконічні, не провокуючі), так і у рішеннях відкритих зборів від 28 березня 1956 року. Вони мало чим

відрізнялися від попередніх, знову ввіривши в обов'язок педінституту організацію глибокого вивчення матеріалів з'їзду «як серед комуністів, так і серед всього колективу викладачів, студентів і адміністративно-технічного персоналу» та ще раз «переглянути всі навчальні програми в світлі рішень ХХ з'їзду» [7].

Формальність знову була дотримана з високим ступенем якості. Педагогічні працівники, отримавши дозовану кількість інформації з поточних проблем, що розхитували основи світоглядної системи, мали б бути задоволені. Зауважимо, що подібна практика висвітлення інформації лише у певних межах була характерною не лише у випадку з професорсько-викладацьким складом ПДП. Свідоме «обмеження» завченими фразами на кшталт «наприкінці він зупинився на питанні про культ особи і його шкідливі наслідки» застосовувалося по всій Полтавщині ще до зборів колективу ПДП і стало зразком для їх проведення. Так, 26 березня на обласній нараді активу викладачів і працівників освіти разом з представниками партійних і комсомольських організацій перший секретар обкому КПУ Рожанчук, виступаючи перед вісьмастами учасниками зборів, жодного разу не вийшов за запропоновані вищим партійним керівництвом «зразки» донесення «нових істин» з партійних програм [8].

Список посилань на джерела та літературу:

1. До нових успіхів комуністичного будівництва! Збори партійного активу Октябрського, Київського, Ленінського районів міста Полтави // Зоря Полтавщини. – 20 березня 1956. – №58.
2. Державний архів Полтавської області. – Ф. 251. – Опис 1. – Спр. 4829. – арк. 19. (далі - ДАПО).
3. Там само. – арк. 19зв.
4. Там само. – арк. 20.
5. Чому культ особи чужий духові марксизму-ленінізму? // Зоря Полтавщини. – 30 травня 1956. – №64.
6. ДАПО. – Ф. 251. – Опис 1. – Спр. 4829. – арк. 20зв.

7. Там само. – арк. 21зв.

8. Неухильно поліпшувати навчально-виховну роботу в школах! // Зоря
Полтавщини. – 30 травня 1956. – №64.